

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9896-2021-13

EVALUÁCIA PROJEKTOVÝCH AKTIVÍT MIKROREGIÓNŮ TERMÁL V TROCH PROGRAMOVÝCH OBDOBIACH

Evaluation of the project activities of the microregion Termál
in three programming periods

DAŠA OREMUSOVÁ

HILDA KRAMÁREKOVÁ

MAGDALÉNA NEMČÍKOVÁ

Katedra geografie a regionálneho rozvoja | *Department of Geography and Regional Development*
Fakulta prírodných vied | *Faculty of Natural Sciences*
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre | *Constantine the Philosopher University in Nitra*
✉ *Tr. Andreja Hlinku 1, 949 74 Nitra, Slovak Republic*
E-mail: doremusova@ukf.sk, hkramarekova@ukf.sk, mnemcikova@ukf.sk

Anotácia

Nové programové obdobie 2021 – 2027 prináša novú filozofiu integrácie – vo vzniku integrovaných územných stratégií ako aj ich financovania prostredníctvom integrovaných územných investícií. Cieľom príspevku je z uvedených dôvodov zhodnotenie projektových aktivít mikroregiónu Termál z aspektu zrealizovaných projektov v programových obdobiach 2007 – 2013 a 2014 – 2020 (ex-post hodnotenie) ako aj pripravenosti územia pre čerpanie finančných zdrojov v programovom období 2021 – 2027 (ex-ante hodnotenie). Z hľadiska metodiky práce sme využili metódu komparatívnej analýzy rôznych informačných zdrojov (prevažne PHSR obcí, mikroregiónu Termál a databáz Odboru strategických činností Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja) a štandardné štatistické a kartografické metódy vedúce ku spracovaniu a vizualizácii dát. Výsledky poskytujú informácie o diverzifikácii získaných i očakávaných finančných prostriedkov na úrovni jednotlivých obcí i celého územia. Kým v oboch predchádzajúcich programových obdobiach sa pozornosť sústredila najmä na budovanie sociálnej a technickej infraštruktúry, na prahu nového programového obdobia očakávaná smerujú najmä do zvyšovania udržateľnej konkurencieschopnosti územia podporou odvetví využívajúcich lokálne zdroje ako aj do udržateľných smart energetických komúnit.

Kľúčové slová

mikroregión Termál, program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, projekty, ex-post hodnotenie, ex-ante hodnotenie

Annotation

The new programming period 2021 – 2027 brings a new philosophy of integration - in the emergence of integrated territorial strategies (ITS) and their financing through integrated territorial investments (ITI). The aim of the paper is, based on the above reasons, to evaluate the project activities of the microregion Termál considering the implemented projects in the programming periods 2007 – 2013 and 2014 – 2020 (ex-post evaluation) as well as the readiness of the area for financial resources in the programming period 2021 – 2027 (ex-ante evaluation). In terms of methodology, we used the comparative analysis of various information sources (mainly Programs of economic development and social development of municipalities, microregion Termál and databases of the Department of Strategic Activities of the Municipality of Nitra Region) and standard statistical and cartographic methods leading to data processing and visualization. The results provide information on the diversification of obtained and expected funds at individual municipalities and the whole territory. While in both previous programming periods, the focus was mainly on building social and technical infrastructure. At the beginning of the new programming period, expectations mainly focused on increasing territorial competitiveness by supporting industries using local resources and sustainable smart energy communities.

Key words

microregion Termál, regional development, resources financing, rural space, project activities

JEL classification: R58

1. Úvod

Problematika regionálního rozvoje patří mezi často diskutované témy ve všech oblastech společenského života. V rámci Slovenskej republiky sa uskutočňuje v súlade so Zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Jeho hlavným cieľom je zvyšovanie kvality života a eliminovanie regionálnych disparít v zmysle udržateľného rozvoja prostredníctvom efektívneho manažmentu regionálneho rozvoja. Podporujúci integrovaný strategický prístup, synergiu jednotlivých opatrení v územiach a aktivitu kooperačných štruktúr stavia regionálny rozvoj vo veľkej miere na strategických dokumentoch, ktoré sú spracovávané na viacerých úrovniach. Na úrovni samosprávnych krajov, obcí a skupiny obcí sú vytvárané Programy hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja (PHRSR), ktoré plnia viacero úloh. Sú nevyhnutné pre implementáciu EŠIF v rámci jednotlivých programových období, sú relevantnými východiskami pre programové rozpočtovanie regiónov a obcí a následný monitoring, sú nástrojmi integrácie verejných politík na úrovni obcí a regiónov, ktoré umožnia reálne zvýšenie kvality života obyvateľov, zlepšia podnikateľské prostredie a prístup občanov k rozhodovaniu (Metodika tvorby a implementácie PHRSR, 2020). Nové programové obdobie 2021 – 2017 prináša novú filozofiu integrácie – vo vzniku integrovaných územných stratégií (IÚS) ako aj ich financovania prostredníctvom integrovaných územných investícií (IÚI). Jednotlivé samosprávne kraje v súvislosti s prípravou na nové programové obdobie a v súlade so Zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov majú povinnosť vypracovať (staro) nový strategický dokument PHRSR, ktorý je však aktuálne chápaný aj ako Integrovaná územná stratégia (PHRSR/IÚS). Tvorba tohto dokumentu je v súlade s Metodikou tvorby a implementácie PHRSR regiónov, obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja, ako aj v súlade s princípom partnerstva za účasti socioekonomických partnerov. Na proces prípravy PHRSR Nitrianskeho samosprávneho kraja (NSK) do roku 2030/IÚS prostredníctvom Úradu NSK v júni 2020 nadviazalo pracovné stretnutie so zástupcami územnej samosprávy v októbri 2020, na ktorom bol prijatý všeobecný konsenzus pri formovaní nových 7 strategicko-plánovacích regiónov (SPR), ktoré sú totožné s územím okresov Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice, Nové Zámky, Komárno, Šaľa. Očakáva sa, že pre tieto regióny vzniknú PHRSR taktiež. Súčasťou IÚS budú IÚI, ktoré sú jedným z kľúčových finančných nástrojov implementácie IÚS. IÚI sú v rámci integrovaných projektových balíčkov IÚS tou časťou, ktorá bude financovaná zo všetkých zdrojov EÚ a naprieč všetkými politickými cieľmi.

Cieľom príspevku je z uvedených dôvodov zhodnotenie projektových aktivít mikroregiónu Termál z aspektu zrealizovaných projektov v programových obdobiach 2007 – 2013 a 2014 – 2020 (ex-post hodnotenie) ako aj pripravenosti územia pre čerpanie finančných zdrojov v programovom období 2021 – 2027 (ex-ante hodnotenie).

2. Teoreticko-metodické východiská práce

Bázou vzniku IÚS je dokument Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja SR – Slovensko 2030, ktorý Vláda SR schválila 20. 1. 2021. Predstavuje základný implementačný dokument plnenia národných priorít Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj OSN v Slovenskej republike. Zároveň plní úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Slovensko 2030 definuje priority a ciele rozvoja Slovenska v troch integrovaných rozvojových programoch pokrývajúcich kľúčové oblasti rozvoja: ochrana a rozvoj zdrojov, ich udržateľné využívanie a rozvoj komunit. Tieto programy sú chápané ako prierezové, integrujúce problematiku rôznych rezortov a rôznych úrovní štátnej správy a územnej samosprávy. Priority a ciele dlhodobej stratégie udržateľného rozvoja budú ďalej rozpracované v Národnom investičnom pláne, odvetvových stratégiách jednotlivých orgánov ústrednej štátnej správy, PHRSR samosprávnych krajov, miest a obcí a zároveň budú premietnuté do prípravy nového programového obdobia EÚ 2021 – 2027, predovšetkým do Partnerskej dohody a Operačného programu Slovensko.

Regionálny rozvoj nie je možný bez nadrezortného prístupu. Preto samosprávy pripravujú IÚS stratégie, ktoré majú tiež prispieť k naplneniu cieľov Agendy 2030. Toto bude zabezpečené v príslušnom území predovšetkým prostredníctvom prepojenia procesov regionálneho plánovania s procesmi programovania EÚ, konkrétne v rámci prípravy PHRSR, a to aj pre strategicko-plánovacie regióny (SPR) a územia udržateľného mestského rozvoja (UMR). Zároveň na národnej úrovni dôjde k sektorálnej a územnej koordinácii investícií za účelom vecného prepojenia investičných priorít IÚS samosprávnych krajov a rezortov. Zároveň sa predpokladá vypracovanie Zákona o udržateľnom rozvoji, ktorý ukotví integrovanú spoluprácu všetkých zložiek verejnej správy a ktorý nahradí Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a Zákon č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pričom vytvorí legislatívne rámce pre podporu regionálneho rozvoja z fondov EÚ (Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 – Slovensko 2030, 2021).

Regionálny rozvoj nie je možný bez aktivizácie samotných obcí prostredníctvom jej predstaviteľov, občanov a ďalších subjektov. Mal byť organizovaný predovšetkým zvnútra - endogénne a územie by malo byť riešené samostatne ako celok a to integrované a systémovo. Práve endogénna regionálna politika môže citlivejším

nastavením nástrojů a opatření podpory lépe odrážat specifika regionálních struktur a výrazněji aktivizovat vnitřní faktory a zdroje regionu (Matlovič, Matlovičová, 2005). Evropská komise ponúkla v programovom období 2014 – 2020 nástroje, ktoré umožnili plánovať a rozdeľovať časť finančných prostriedkov „zdola“, na miestnej úrovni. V Programe rozvoja vidieka to bol prístup LEADER, pre štrukturálne fondy (Európsky sociálny fond a Európsky fond regionálneho rozvoja) bol určený nástroj nazvaný „Community-led local development“ (CLLD) – „Komunitou vedený miestny rozvoj“. Oba nástroje dali časť finančných prostriedkov do rúk miestnych akčných skupín (MAS), ktoré ich rozdeľovali na základe miestnej stratégie. Miestni aktéri tak preberali úlohu riadiaceho orgánu (Grambličková a kol., 2013). Financovanie regionálneho rozvoja, resp. fiškálnej politiky na rôznych priestorových úrovniach je integrálnou súčasťou mnohých vedeckých, resp. odborných štúdií zahraničnej i domácej proveniencie už viac ako 20 rokov (Kramáreková a kol., 2016). V poslednej dekáde sa problematike priestorových aspektov čerpania štrukturálnych fondov v NSK na úrovni obcí venovala Kramáreková (2010). Charvát (2012) poukazoval na dôležitosť existencie mikroregionu pri čerpaní financií zo štrukturálnych fondov. Dabrowski (2013) analyzoval úlohu partnerstva v implementácii štrukturálnych fondov v Poľsku. Michálek (2014) upozornil na disparity v alokácii finančných zdrojov s dôrazom na marginálne regióny. Témou regionálneho rozvoja a jeho možného ovplyvnenia pomocou investičných stimulov a dotácií z EÚ sa zaoberali napr. Brzáková, Přidalová (2015), resp. Dall'erba, Fang (2015) venovali pozornosť vplyvom štrukturálnych fondov EÚ na rast prijímajúcich regiónov. Rajčáková, Švecová (2016) analyzovali vplyv vybraných faktorov na implementáciu nástrojov politiky súdržnosti 2007 – 2013 na Slovensku, Košťálová, Bednaříková (2019) implementáciu integrovaných nástrojov územnej dimenzie v programovom období 2014 – 2020 v Českej republike na rozvoj obcí, miest a regiónov a Ševčík, Konečný (2020) územnú diferenciaciu štátnych programov podpory regionálneho rozvoja ako nástroja regionálnej politiky Českej republiky v rokoch 2013 – 2018. Dopady európskej kohéznej politiky v urbánných a rurálnych regiónoch študovali Gagliardi, Percoco (2017) a vo vzťahu k miestnej ekonomickej štruktúre Percoco (2017). Inšpiratívnu štúdiu o vplyve miestneho kontextu na implementáciu a vplyv politiky súdržnosti EÚ publikovali Bachtrögl, Fratesi, Perucca (2020).

Z hľadiska metodiky práce sme využili metódu komparatívnej analýzy rôznych informačných zdrojov (prevažne PHSR obcí, mikroregionu Termál a databáz Odboru strategických činností Úradu NSK) a štandardné štatistické a kartografické metódy vedúce ku spracovaniu a vizualizácii dát v programoch Microsoft Excel a ARC GIS. Zaujímavé informácie poskytuje aj množstvo finančných prostriedkov na obyvateľa, ktoré sme vypočítali ku chronologickému priemeru obyvateľov za roky 2007 – 2013 i 2014 – 2020 (Lyócsa, Baumohl, Výrost, 2013), ako aj samotný objem financií či samotné zdroje financovania.

3. Základná geografická charakteristika mikroregionu Termál

Mikroregion Termál leží v južnej časti NSK a v severovýchodnej časti okresu Nové Zámky. Rozkladá sa v okolí obce Podhájska, združujúc spolu s Podhájskou 13 obcí - Trávnica, Čechy, Kolta, Bardoňovo, Pozba, Maňa, Dedinka, Hul, Dolný Ohaj, Veľké Lovce, Vlka a Radava. Zaberá plochu 213,09 km² a k 31. 12. 2019 tu žilo 13 216 obyvateľov (ŠÚ SR, 2020). Demografická situácia územia je výsledkom dlhodobého populačného a hospodárskeho vývoja. Mikroregion Termál je charakteristický dlhodobým prirodzeným úbytkom, ktorého priemerná hodnota počas rokov 2009 - 2019 dosiahla -7,13 ‰. V migračnom pohybe sledujeme migračný prírastok 0,12 ‰ a celkový pohyb dosahuje -7,00 ‰. Vo vekovej štruktúre obyvateľstva dominuje 41,45 % poreprodukčná skupina oproti predreprodukčnej skupine (12,33 %), čo poukazuje na regresívny typ populácie. Proces starnutia obyvateľstva indikuje aj index starnutia obyvateľstva s priemernou hodnotou 162,6 %. Z hľadiska štruktúry obyvateľstva má v mikroregióne najväčšie zastúpenie produktívna veková skupina (68,39 %) a po nej nasleduje poproduktívna veková skupina (19,32 %). Vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľstva má prioritné postavenie obyvateľstvo so sekundárnym vzdelaním (54,07 %). Ekonomicky aktívne obyvateľstvo (EAO) predstavuje 46,01 % z celkového počtu obyvateľov, z čoho až 83,41 % odchádza za prácou mimo vlastnú obec. V zamestnanosti EAO dominuje 50,80 % terciárny sektor. Podiel nezamestnaných predstavuje 5,01 % z obyvateľstva v produktívnom veku. Napriek prírodným danostiam, ktoré zaraďujú územie mikroregionu Termál medzi najproduktívnejšie poľnohospodárske oblasti, dominuje v území cestovný ruch. Ťažiskové sídlo mikroregionu Termál, obec Podhájska, sa svojimi prírodnými zdrojmi termálnej vody transformovala na významné stredisko cestovného ruchu nielen okresu Nové Zámky a NSK, ale je pritažlivá i pre zahraničných návštevníkov najmä z Česka, Nemecka, Poľska a Maďarska. Týždenník Trend zaradil Termálne kúpalisko Podhájska v hodnotení termálnych kúpalísk a aquaparkov SR už v r. 2006 na 5. pozíciu s 545 000 návštevníkmi za rok. V r. 2009 sa ocitlo na 3. mieste s 560 000 návštevníkmi, v r. 2017 na 4. mieste s 781 568 návštevníkmi a tržbami viac ako 6,5 mil. EUR. V r. 2019 si zachovalo 4. miesto (po strediskách Aquacity Poprad, Vodný park Bešeňová a Aquapark Tatralandia) s tržbami viac ako 6,6 mil. EUR a dennou kapacitou 5 500 návštevníkov (Najväčšie termálne kúpaliská a aquaparky, 2019). V mikroregióne Termál má väčšina obcí vybudovanú iba základnú infraštruktúru. Disponuje menej rozvinutou maloobchodnou sieťou, kultúrnymi zariadeniami v tradičnej vidieckej infraštruktúre v podobe kultúrnych domov či knižníc, športovými zariadeniami zastúpenými najmä

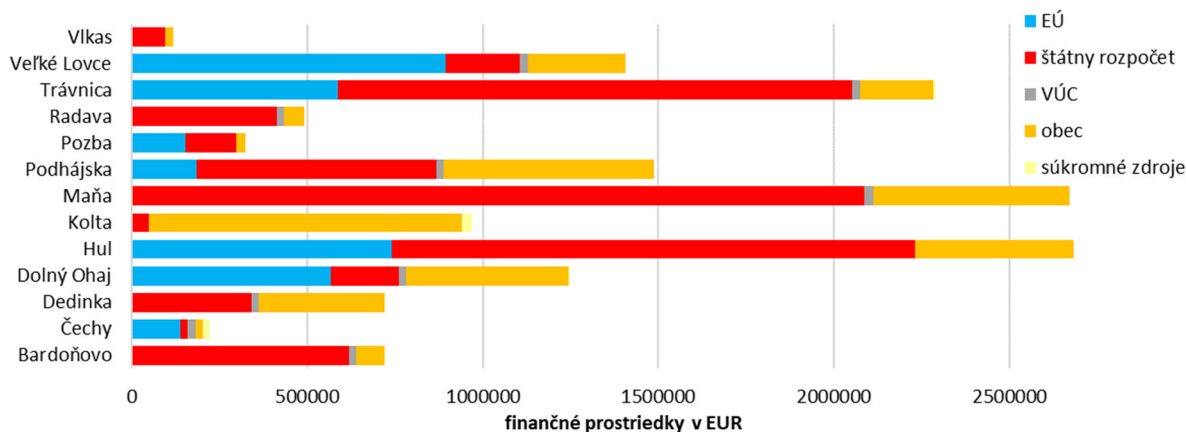
futbalovými ihriskami (výnimkou je najnižšie položený lyžiarsky svah v SR v obci Čechy). Vo väčšine obcí sú vybudované základné a materské školy, zastúpené sú základné zdravotné zariadenia a sociálne zariadenia tvorené domovmi sociálnych služieb. Každá obec je sídlom obecného úradu (Dubcová, Kramáreková, Oremusová, 2015).

4. Zhodnotenie projektov obcí mikroregiónu Termál v programových obdobiach 2007-2013 a 2014-2020

Do programového obdobia 2007 – 2013 vstupoval mikroregión Termál s víziou vytvoriť atraktívne, príťažlivé, prívetivé a sociálne zdravé územie nielen pre svojich obyvateľov ale aj pre jeho návštevníkov. V strategickej časti bolo vytýčených 8 strategických cieľov, ktoré boli bližšie špecifikované cez jednotlivé opatrenia. Medzi podstatné ciele zaradili obce mikroregiónu Termál podporu ľudských zdrojov, rozvoj podnikateľských aktivít a posilnenie ekonomiky, skvalitnenie sociálnej, technickej a environmentálnej infraštruktúry, ochranu prírodných a kultúrnych zdrojov krajiny, ochranu životného prostredia, podporu rozvoja cestovného ruchu, zlepšenie propagácie územia a podporu aktivizácie a rozvoja miestnej spolupráce.

Ex-post hodnotením bolo zistené, že počas obdobia rokov 2007 – 2013 bolo v mikroregióne zrealizovaných 222 projektov. Najväčšie počty projektov boli sledované v najľudnatejších obciach ako napr. v Trávnici (46 projektov), v Kolte (31 projektov) či v Mani (30 projektov). Najmenej projektov bolo v najmenej obci Vlkaš (1 projekt). Najväčší objem finančných prostriedkov v sume 9,4 mil. EUR smeroval do oblasti budovania a rekonštrukcie sociálnej infraštruktúry (61,6 % zo všetkých prostriedkov) v podobe rekonštrukcie kultúrnych domov, výstavby detských ihrísk, výstavby nájomných domov, rekonštrukcie školských zariadení a pod., pričom tieto projekty predstavovali 41,9 % zo všetkých projektov (93 projektov). Druhú oblasť z hľadiska množstva investovaných prostriedkov predstavovali projekty zamerané na ochranu životného prostredia, ktoré sumou 3,1 mil. tvorili 19,9 % využitých financií. V mikroregióne ich tvorilo 23 projektov (10,4 %). Tretia rozvojová oblasť s množstvom financií v hodnote 1,7 mil. EUR (11,2 % z celkového množstva financií) realizáciou 68 projektov (30,6 %) bola zameraná na dobudovanie technickej infraštruktúry. Zrealizované boli projekty rekonštrukcie a skvalitnenia miestnych komunikácií, dobudovania autobusových zastávok, vytvorenia nových parkovacích miest a i. Na rozvoj ostatných oblastí bolo použitých podstatne menej finančných prostriedkov. Pre účely budovania environmentálnej infraštruktúry bolo použitých asi 900 tis. EUR (5,9 % z celkového množstva financií) prostredníctvom 10 projektov, ktoré zahŕňali napr. dobudovanie kanalizácie, vybudovanie zberných dvorov a pod. Do rozvoja cestovného ruchu smerovalo 83 tis. EUR (0,5 % všetkých financií) prostredníctvom 14 projektov. Vybudované boli napr. nové oddychové zóny, prvky cyklistickej infraštruktúry, zrekonštruovaný bol lyžiarsky vleč. Na rekonštrukciu kultúrno-historických pamiatok bolo realizáciou 4 projektov použitých takmer 40 tis. EUR, čo predstavuje 0,3 % z celkového objemu finančných prostriedkov. Financie slúžili napr. na rekonštrukciu kaštieľov. Do iných projektov smerovalo takmer 112 tis. EUR, tzn. 0,7 % z celkového množstva financií. V prepočte investovaných finančných prostriedkov na 1 obyvateľa bola najlepšia situácia v obciach Hul (2211 EUR/obyv.) a Trávnica (2031 EUR/obyv.). Vo väčšine obcí bola hodnota menej ako 700 EUR na obyvateľa (graf 1, mapa 1).

Graf 1: Zdroje a objem finančných prostriedkov projektov v obciach mikroregiónu Termál v programovom období 2007 – 2013

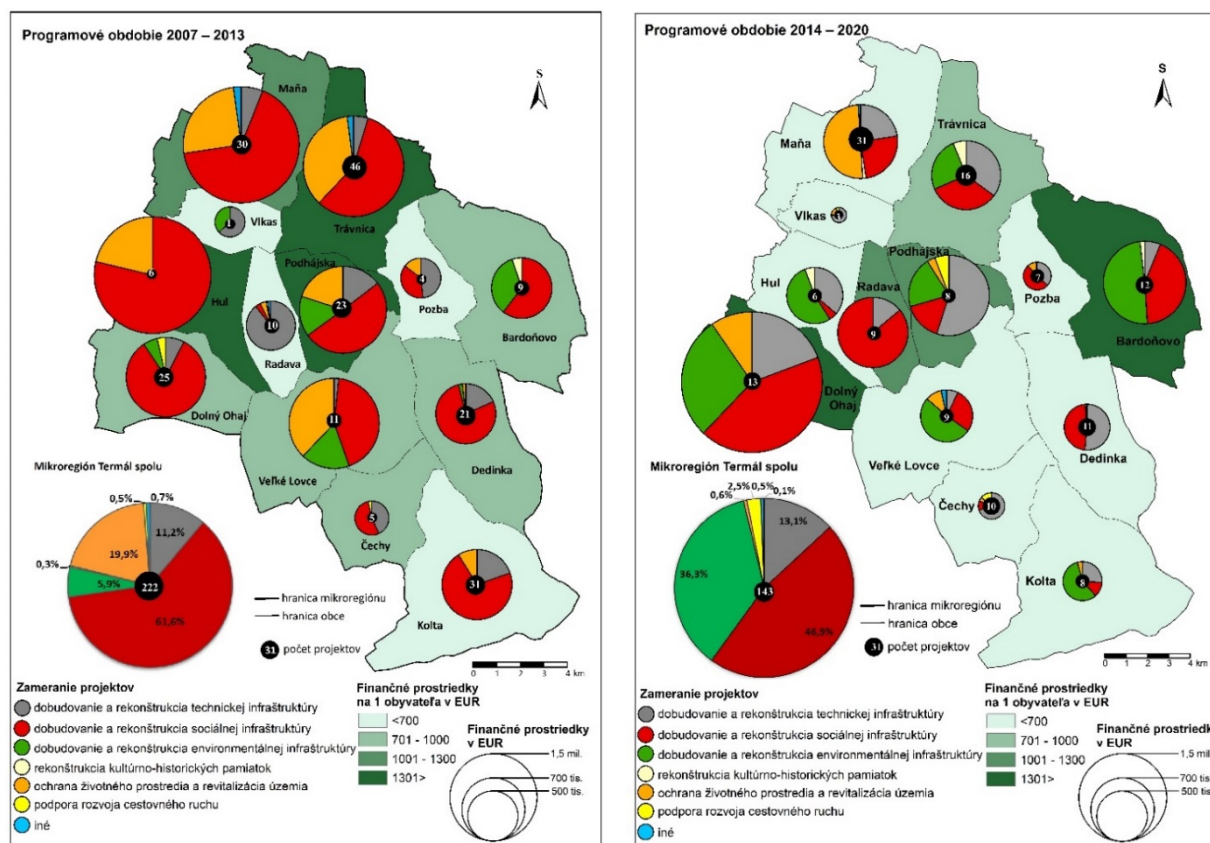
Zdroj: Obecné úrady mikroregiónu Termál (2015)

Zdrojom finančných prostriedkov bol v nadpolovičnej väčšine štátny rozpočet (graf 1), z ktorého pochádzalo 51,2 % financií, čo predstavovalo sumu 7,8 mil. EUR. Druhým významným zdrojom boli prostriedky zo samotných obcí, ktoré sumou viac ako 4 mil. EUR tvorili 26,5 %. Podstatným zdrojom finančných prostriedkov boli aj fondy

EÚ, z ktorých pochádzalo 21,7 % financií (3,3 mil. EUR). Menšie zdroje financií boli získané z vyššieho územného celku NSK cez iniciatívu LEADER (46,5 tis. EUR) a zo súkromných zdrojov (43,1 tis. EUR).

V programovom období 2014 – 2020 pokračoval mikroregión Termál v pôvodne nastavenej vízii. V centre pozornosti zostáva snaha vytvoriť atraktívne, príťažlivé, prívetivé a sociálne zdravé územie, miesto s dostatkom pracovných príležitostí s rozvinutým miestnym hospodárstvom, s kvalitnými životnými podmienkami ako aj miesto oddychu a rekreácie zaujímavé nielen pre svojich obyvateľov ale aj pre jeho návštevníkov. Stratégia rozvoja sa sústreďovala na osem špecifických cieľov. Zamerané boli na konkurencieschopné hospodárstvo a atraktívne územie pre podnikanie, kvalitnú technickú infraštruktúru, podporu rozvoja cestovného ruchu, zlepšenie propagácie územia, podporu ľudských zdrojov, rozvoj miestnej spolupráce, kvalitnú sociálnu infraštruktúru a kvalitné životné prostredie.

Mapa 1 a 2 - Čerpanie finančných prostriedkov v mikroregióne Termál v programových obdobiach 2007 – 2013 a 2014 – 2020 podľa zamerania projektov

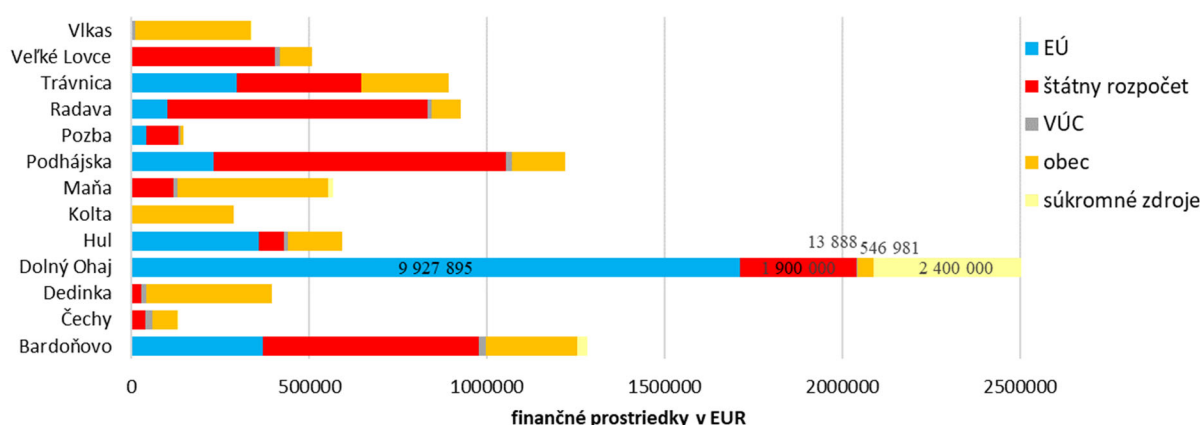
Zdroj: Obecné úrady mikroregiónu Termál (2015, 2020)

Z ex-post hodnotení je zrejmé, že v programovom období 2014 – 2020 bolo v mikroregióne Termál zrealizovaných 143 projektov, čo je takmer o polovicu menej ako v predchádzajúcom programovom období. Najviac projektov vykazovali obce Maňa (31 projektov) a Trávnica (16 projektov) a najmenej obec Vlkaš (3 projekty). Celková preinvestovaná suma však predstavovala hodnotu viac ako 21,7 mil. EUR, čo je v priemere 1326 EUR na 1 obyvateľa mikroregiónu. Najviac financií na obyvateľa (9483 EUR/obyv.) pripadlo v obci Dolný Ohaj, kde bolo úspešne zrealizovaných niekoľko veľkých projektov, ako napr. vybudovanie kanalizácie či prestavba a rekonštrukcia kultúrneho domu. Najväčší objem finančných prostriedkov bol investovaný, tak ako v predchádzajúcom období, do budovania sociálnej infraštruktúry v sume viac ako 10,1 mil. EUR (46,9 % zo všetkých prostriedkov). Prostriedky boli použité najmä na rekonštrukciu školských zariadení, dobudovanie športových zariadení, rekonštrukcie kultúrnych domov a i. prostredníctvom 56 projektov (39,1 % projektov). Druhou finančne najviac podporenou bola oblasť environmentálnej infraštruktúry, kde smerovalo 7,9 mil. EUR, čo predstavovalo 36,3 % zo všetkých financií. Zrealizovaných bolo 9 projektov zameraných na budovanie kanalizácií a čističiek odpadových vôd alebo zberných dvorov. Treťou finančne najsilnejšou kategóriou projektov boli projekty dobudovania resp. rekonštrukcie technickej infraštruktúry s celkovým objemom financií 2,8 mil. EUR (13,1 %). Prostredníctvom 43 projektov (30,1 %) boli budované chodníky, rekonštruované miestne komunikácie, miestne rozhlasové a pod. Podstatne slabšie bola podporená oblasť ochrany životného prostredia,

do ktorej bolo sumou 550 tis. EUR investovaných 6-krát menej financií ako v predchádzajúcim období. Z celkového balíka financií predstavovalo 18 projektov tejto oblasti len 2,5 % prostriedkov. Finančne slabšie podporenými oblasťami boli oblasť cestovného ruchu so sumou 102,9 tis. EUR (0,5 % zo všetkých prostriedkov) cez 8 projektov a oblasť ochrany a rekonštrukcie kultúrno-historických pamiatok so sumou 128 tis. EUR (0,6 % zo všetkých prostriedkov) cez 7 projektov. Do iných oblastí smerovalo 28 tis. EUR (mapa 2).

Základným zdrojom finančných prostriedkov boli predovšetkým fondy EÚ (graf 2), cez ktoré bola poskytnutých 51,3 % financií, čo predstavovalo sumu 11,3 mil. EUR. Druhým významným zdrojom financií bol štátny rozpočet v sume viac ako 5,2 mil. EUR (23,4 % zo všetkých financií). Z obecných zdrojov pochádzalo 13,5 % finančných prostriedkov (2,9 mil. EUR) a zo súkromných zdrojov 11,1 % (2,4 mil. EUR). Menšie zdroje financií predstavovali prostriedky získané z vyššieho územného celku NSK cez iniciatívu LEADER (150,4 tis. EUR).

Obr. 2: Zdroje a objem finančných prostriedkov projektov v obciach mikroregiónu Termál v programovom období 2014 – 2020

Zdroj: Obecné úrady mikroregiónu Termál (2020)

5. Hodnotenie projektov obcí mikroregiónu Termál v programovom období 2021-2027

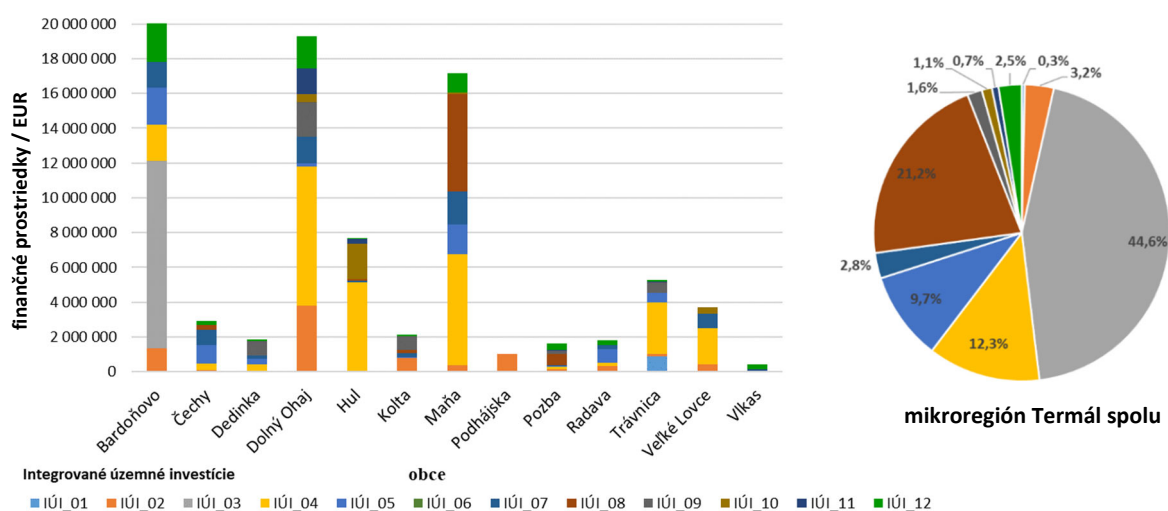
V novom programovom období 2021 – 2027 pokračuje mikroregión Termál vo svojom nastavenom smerovaní, ktorého základom je rozvoj územia s rozvinutou ponukou služieb pre potreby cestovného ruchu. Medzi ďalšími prioritami okrem uspokojenia potrieb návštevníkov silne rezonujú aj snahy o naplnenie potrieb a záujmov miestneho obyvateľstva v podobe kvalitnej sociálnej a technickej infraštruktúry, v podpore miestnych komunit, v zlepšení kvality života obyvateľstva v oblasti bývania, vzdelávania, kultúry, športu, zdravotníctva a sociálnych služieb. V súlade s prioritami udržateľného rozvoja sú výrazne podporované aj aktivity smerujúce k budovaniu environmentálnej infraštruktúry, ochrany prírody a revitalizácie územia.

Plánované aktivity jednotlivých obcí boli navrhnuté na základe vypracovávanej Integrovannej územnej stratégie NSK, ktorá bola zostavená na základe priorit jednotlivých obcí v rámci okresov NSK. Navrhnutých bolo 13 integrovaných územných investícií (IÚI). Do centra pozornosti sa tak dostala ako prvá podpora budovania znalostnej ekonomiky a zvyšovanie inovačných kapacít v súkromnom sektore. Nasleduje IÚI v podobe atraktívnej komplexnej ponuky cestovného ruchu založená na lokálnych zdrojoch, ďalej zvyšovanie udržateľnej konkurencieschopnosti územia podporou odvetví využívajúcich lokálne zdroje a štvrtá IÚI pod názvom Integrovaná infraštruktúra vodného a odpadového hospodárstva. Piata IÚI sa zameriava na prevenciu živelných pohrôm a zmiernovanie následkov klimatických zmien, šiesta IÚI rieši rekultiváciu brownfieldov a environmentálnych záťaží a siedma IÚI sa venuje integrovanej, ekologickej a dostupnej doprave. V rámci ôsmej IÚI sú zaujímavé udržateľné smart energetické komunity, v deviatej je to rozvoj sociálnej ekonomiky, v desiatej rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok, v jedenástej inovatívne vzdelávanie a v dvanástej rozvoj kultúry, športu a komunitného života. Špecifický obsah má trinásť IÚI zameraná na ekonomickú zónu Komárno (Vstupná spáva PHRSR NSK do roku 2030, 2020).

V novom programovom období naplánovali obce svoje projektové aktivity v celkovom objeme viac ako 269 mil. EUR. Finančne najnákladnejšou oblasťou v hodnote 120 mil. EUR (44,6 % všetkých financií) je 3. IÚI s cieľom zvyšovanie udržateľnej konkurencieschopnosti územia podporou odvetví využívajúcich lokálne zdroje, kde je najsilnejším projektom plánované komplexné využitie geotermálneho zdroja levickej kryhy pre energetické a rekreačné účely s vybudovaním smart energeticky nezávislého centra cestovného ruchu v obci Bardošovo. Ďalšiu oblasť, požadujúcu viac ako 57 mil. EUR (21,2 %), predstavuje 8 IÚI, čo sú investície do udržateľných

smart energetických komunit, ktoré zahŕňajú projekty ako napr. zlepšenie energetickej bilancie budov, rekonštrukciu a energetickú nezávislosť budov na báze využitia slnečnej energie a i. Pre oblasť budovania 4 IÚI ako integrovanej infraštruktúry vodného a odpadového hospodárstva by bolo potrebné v obciach preinvestovať asi 33 mil. EUR (12,3 %). Projektové zameranie v rámci tejto IÚI sa spája s budovaním zberných dvorov, s budovaním kanalizácií a ČOV, dobudovaním vodovodov. Finančné prostriedky v objeme cca 26 mil. EUR (9,7 %) si vyžaduje aj stále aktuálna prevencia živelných pohrôm a zmiernovanie následkov klimatických zmien, zahŕňajúca projekty vodozádržného a protipovodňového charakteru ale i projekty revitalizácie územia (graf 3). V štruktúre požadovaných finančných prostriedkov podľa obcí vykazuje najväčšie nároky obec Bardoňovo, ktorá vyčíslila hodnotu svojich projektov na 148,5 mil. EUR. Vyššie požiadavky má aj obec Maňa, ktorá do sumy 67,5 mil. EUR zahŕňa aj projekt vybudovania veterného parku. Náklady v sume 24,7 mil. EUR by si vyžadovali projekty obce Dolný Ohaj, kde viac ako polovica financií by smerovala do dobudovania splaškovej kanalizácie. Celkovo je v obciach mikroregiónu Termál naplánovaných 176 projektov. Najviac projektov majú v svojej databáze obce Maňa (23 projektov), Trávnica (21 projektov) a Pozba (19 projektov). Z obsahového hľadiska viac ako 1/3 projektov (51 projektov) tvoria projekty IÚI 12 smerované na rozvoj kultúry, športu a komunitného života.

Graf 3: Objem plánovaných finančných prostriedkov projektov v obciach mikroregiónu Termál v programovom období 2021 – 2027

Zdroj: Obecné úrady mikroregiónu Termál (2020), Interné materiály Nitrianskeho samosprávneho kraja (2021)

6. Záver

Dokument Slovensko 2030 je obsahovo v plnom súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v oblasti udržateľného rozvoja v jeho ekonomickom, environmentálnom a sociálnom rozmere. Ide predovšetkým o tzv. Európsku zelenú dohodu, ktorá je kľúčovým dokumentom novej Európskej komisie a ktorá takisto vychádza z cieľov udržateľného rozvoja Agendy 2030, pričom reaguje na zmenu klímy. Slovensko 2030 zároveň reflektuje na aktuálne programové dokumenty EÚ, ktoré vznikajú v súvislosti so začiatkom nového programového obdobia EÚ 2021 – 2027. Rovnako zohľadňuje situáciu v spoločnosti ovplyvnenú dopadmi pandémie koronavírusu COVID-19. V základe boli definované tri priority regionálneho rozvoja: 1. udržateľná konkurencieschopná, environmentálne a inovačne orientovaná ekonomika regiónov, 2. zvýšenie kvality života a využitie prírodného a ľudského kapitálu, 3. harmonizácia regionálneho a územného rozvoja. Implementácia stratégie je založená na horizontálnej a vertikálnej integrácii zdrojov. V integrovaných investičných balíkoch sa zlučujú investície verejného a súkromného sektora, investície s podporou EÚ, investície na úrovni národnej, regionálnej aj lokálnej.

Jednu z kľúčových inovácií v aktuálnom zabezpečení regionálneho rozvoja predstavuje aj prepojenie procesov tvorby Programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja (PHRSR) a procesov programovania EÚ s využitím integrácie PHRSR a integrovaných územných stratégií (IÚS) na úrovni samosprávnych krajov, strategicko-plánovacích regiónov a území udržateľného mestského rozvoja (UMR) ako aj vytvorenie regionálnych fondov rozvoja spravovaných samosprávnymi krajinami umožňujúc rôzne módy financovania.

Výsledky poskytujú informácie o diverzifikácii získaných i očakávaných finančných prostriedkov na úrovni jednotlivých obcí i celého územia. Kým v predchádzajúcich programových obdobiach sa pozornosť sústredila najmä na budovanie sociálnej a technickej infraštruktúry, na prahu nového programového obdobia očakávanie smerujú najmä do zvyšovania udržateľnej konkurencieschopnosti územia podporou odvetví využívajúcich lokálne

zdroje jako aj do udržatelných smart energetických komunit. Finančné alokácie však budú definitívne známe až po schválení Partnerskej dohody 2021 – 2027 a po schválení Operačného programu Slovensko. Dovtedy sú všetky finančné alokácie predbežné.

Literatúra

- [1] BACHTRÖGLER, J., FRATESI, U., PERUCCA, G., (2020). The influence of the local context on the implementation and impact of EU Cohesion Policy. *Regional Studies*. vol. 54, no. 1, pp. 21-34. ISSN 1360-0591. DOI: 10.1080/00343404.2018.1551615.
- [2] BRZÁKOVÁ, K., PŘIDALOVÁ, K., (2015). Investment incentives and European structural funds in the context of northeast regional development. In *18th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, pp. 122-128. ISBN 978-80-210-7861-1. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-7861-2015-15.
- [3] DALL'ERBA, S., FANG, F., (2015). Meta-Analysis of the Impact of European Union Structural Funds on Regional Growth. *Regional Studies*. pp. 1-12. DOI: 10.1080/00343404.2015.1100c285.
- [4] DABROWSKI, M., (2013). Europeanizing Sub-national Governance: Partnership in the Implementation of European Union Structural Funds in Poland. *Regional studies*, vol. 47, no. 8, pp. 1363-1374. ISSN 0034-3404. DOI: 10.1080/00343404.2011.628931.
- [5] DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H., OREMUSOVÁ, D., (2015). *Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Združenia obcí Termál 2015 – 2020*. 104 s.
- [6] GAGLIARDI, L., PERCOCO, M., (2017). The impact of the European Cohesion Policy in urban and rural regions. *Regional Studies*, vol. 51, no. 6, pp. 857-868. ISSN 1360-0591. DOI: 10.1080/00343404.2016.1179384.
- [7] GRAMBLIČKOVÁ, M., MELICHÁR, J., MOJŽIŠ, M., PAULINIOVÁ, Z., TÍŽIKOVÁ NEMCOVÁ, R., ZAMKOVSKÝ, J., (2013). *Přístup CLLD a LEADER v programovom období 2014 – 2020*. Bratislava: Priatel'ia Zeme - CEPA, občianske združenie.
- [8] CHARVÁT, T., (2012). Creating of micro-regional associations in Slovakia: chosen aspects. In *15th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, pp. 606-614. ISBN 978-80-210-5875-0.
- [9] KOŠŤÁLOVÁ, J., BEDNAŘÍKOVÁ, M., (2019). Implementace integrovaných nástrojů územní dimenze v programovém období 2014-2020. In *22th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, pp. 256-263. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9268-2019-32.
- [10] KRAMÁREKOVÁ, H., (2010). Drawing of structural funds in the Nitra self-governing region during 2004 - 2006: Spatial aspects. *Geografický časopis*, vol. 62, no. 44, pp. 347-373. ISSN 00167193.
- [11] KRAMÁREKOVÁ, H., OREMUSOVÁ, D., ŽONCOVÁ, M., DUBCOVÁ, A., (2016). Hodnotenie absorpčnej kapacity mikroregiónu Termál. In *19th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, pp. 151-158. ISBN 978-80-210-8273-1. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-8273-2016-18.
- [12] LYÓCSA, Š., BAUMOHL, E., VÝROST, T., (2013). *Kvantitatívne metódy v ekonómii I*. Košice: ELFA. ISBN 978-80-8086-209-1.
- [13] MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., (2005). Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problém regionálneho rozvoja Prešovského kraja. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Presoviensis, Folia geographica*, vol. 43, no. 8, pp. 66-88. ISBN 1336-6149.
- [14] *Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja*, (2020). Bratislava: Úrad podpredsedu Vlády SR pre investície a informatizáciu. 50 s.
- [15] MICHÁLEK, A., (2014). Disparities in allocation and drawing of funds with the stress on marginal regions of Slovakia. *Geografický časopis*, vol. 66, no. 3, pp. 269-286. ISSN 0016-7193.
- [16] PERCOCO, M., (2017). The impact of European Cohesion Policy on regional growth: Does local economic structure matter? *Regional Studies*. vol. 51, no. 6, pp. 833–843. ISSN 1360-0591. DOI: 10.1080/00343404.2016.1213382.
- [17] RAJČÁKOVÁ, E., ŠVECOVÁ, A., (2016). Vplyv vybraných faktorov na implementáciu nástrojov politiky súdržnosti 2007-2013 na Slovensku. *Geografické informácie*, vol. 20, no. 2, pp. 707-723. ISSN 1337-9453.
- [18] ŠEVČÍK, M., KONEČNÝ, O., (2020). Územní diferenciace státních programů podpory regionálního rozvoje coby nástroje regionální politiky ČR v letech 2013-2018. In *23rd International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, pp. 82-90. ISBN 978-80-210-9610-3. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9610-2020-10.

- [19] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, (2020). *Datacube*. [online]. [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://datacube.statistics.sk/>.
- [20] TREND, (2019). *Najväčšie termálne kúpaliská a aquaparky 2019*. [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.trend.sk/trend-archiv/najvacsie-termalne-kupaliska-aquaparky>.
- [21] ZÁKON Č. 539/2008 Z. Z. O PODPORE REGIONÁLNEHO ROZVOJA. [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-539>.
- [22] *Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 – Slovensko 2030*, (2021). [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/01/Slovensko-2030.pdf>.
- [23] *Vstupná správa PHRSR NSK do roku 2030*, (2020). [online]. [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.unsk.sk/zobraz/obsah/11875>.

Príspevok bol spracovaný v rámci grantu KEGA 015UKF-4/2019 Moderná vysokoškolská učebnica "Environmentálna geografia" pre študijný program Geografia v regionálnom rozvoji a grantu VEGA 1/0880/21 Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach so zvláštnym zreteľom na dopady pandémie COVID-19.